

BEKYMRRINGSFULLT SKOLEFRAVÆR

HÅNDBOK FOR FOREBYGGING OG OPPFØLGING

Forord

I Norge har alle barn og unge mellom 6 og 16 år plikt til å gå på skolen. De aller fleste går på skolen frivillig og uten problemer. Noen elever uteblir fra opplæringen og får mye fravær. Dersom dette skjer over lengre tid vil det kunne skape vansker for videre skolegang.

Senja kommune ønsker å forebygge og håndtere alvorlig skolefravær. *Håndbok for forebygging og oppfølging av bekymringsfullt skolefravær* angir retningslinjer for dette arbeidet. Planen har en teoridel som beskriver arbeidet med å forebygge skolefravær, forståelse av fravær, hva som er et langvarig bekymringsfullt skolefravær og rutiner for oppfølging av fravær. Det er også utarbeidet en ressursbank som kan være til nytte når fraværet er bekymringsfullt.

Planen er utarbeidet i et samarbeid mellom skoleeier, rektornettverket, lærere og PPT. I tillegg har samarbeidsinstanser bidratt der det har vært naturlig, samt godkjent informasjon om sin tjeneste. Senja kommune har tatt utgangspunkt Bærum kommune sin plan: *Fravær rutiner. Tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid*. I tillegg er *Håndbok for håndtering av skolefravær* fra Lenvik kommune benyttet.

Arbeidsgruppa har bestått av:

- Hege Therese Skogstad, Kristin Nitteberg og Bengt Viken fra PPT Senja
- Frode Fredriksen, Janne Røds, Wenche Jakobsen og Wibeke Eidissen fra rektornettverket
- Berit Nymo, Hanne Hove, Kari Lyshoel og Elisabeth B. Rognli fra skolene
- Trond Eidissen, skolefaglig rådgiver, Senja kommune

Håndboka skal være i bruk ved samtlige skoler i Senja kommune fra skolestart høsten 2020.

Finnsnes, 01.09.2020

Hogne Eidissen
Rådmann Senja kommune

Bengt Viken
PPT Senja

Innhold

Forebygging av skolefravær	3	Arbeidet med skolefravær kan deles inn i fire trinn	11
En positiv skolekultur	3	Trinn 1 Forebygge skolefravær	13
Positive relasjoner mellom voksne og barn	3	Trinn 2 Identifisering og kontakt	14
De voksnes evne til å lede klasser og grupper	3	Trinn 3 Kartlegging, tiltak og evaluering	14
Godt samarbeid mellom skole og hjem	3	Trinn 4 Behov for ytterligere tiltak	16
Gode rutiner og holdninger til skolefravær	4	Henvisning til PP-tjenesten	17
Handlingsplaner ved høyt fravær	4	Hjemmeundervisning og fritak fra opplæringen	17
Tidlig involvering av andre instanser	4	Referanser	18
Hva er fravær?	5	Ressursbank	19
Plikt til grunnskoleopplæring	5	Tiltakssirkelen – et nyttig verktøy for å arbeide med skolefravær	20
Dokumentert og udokumentert fravær	5	Eksempelsamling	21
Bekymringsfullt skolefravær	5	Hjelp til samtale	26
Langvarig bekymringsfullt skolefravær	6	Hjelp til elevsamtalen	28
Hvem utvikler langvarig, bekymringsfullt skolefravær?	6	Samarbeidsavtale	29
Årsaker til langvarig, bekymringsfullt skolefravær	8	Evaluering av samarbeidsavtale	30
Funksjon	8	Når skal bekymringsmelding sendes til barneverntjenesten?	31
Den onde sirkelen	9	Forslag til tiltak på skolen ved bekymringsfullt fravær	32
.....	10	Forslag til tiltak hjem-skole	32
Rutiner for oppfølging av fravær	10	Forslag til tiltak i hjemmet	33
Helhetlig arbeid	10	Oversikt over lovverk	34
			39
		BEKYMINGSFULLT SKOLEFRAVÆR	39

Forebygging av skolefravær

Det fins en rekke beskyttelsesfaktorer mot bekymringsfullt skolefravær:

- ☐ En positiv skolekultur
- ☐ Positive relasjoner mellom voksne og barn
- ☐ De voksnes evne til å lede klasser og grupper
- ☐ Godt samarbeid mellom skole og hjem
- ☐ Gode rutiner og holdninger til skolefravær
- ☐ Handlingsplaner ved et høyt fravær
- ☐ Tidlig involvering av andre instanser

En positiv skolekultur

Skolens kultur påvirker elevenes trivsel på skolen og relasjonen mellom de voksne og elever. I en positiv skolekultur bryr barn og voksne seg om hverandre, samtidig som de voksne er gode rollemodeller for elevene. De har felles verdier, normer og mål, og alle på skolen føler tilhørighet til disse (Barr & Higgins d'Alessandro, 2007).

Elever som går på skoler hvor de voksne er opptatt av å se hver enkelt, motivere og være tydelige ledere, vil i større grad trives og være mer motivert for å være på skolen.

Positive relasjoner mellom voksne og barn

Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring. Gode relasjoner mellom voksne og barn er helt sentrale byggeklosser i arbeidet med å skape både trygghet, trivsel og læring. Tilsvarende kan følelser som er på avveie hemme læring. Med gode, proaktive strategier, kan alle voksne på skolen bidra til at elevene bygger en god selvfølelse og får motivasjon for læring. De voksne kan hjelpe elevene med å regulere følelser og gi dem trøst og hjelp, i tillegg til at de kan være en trygg havn som utgangspunkt for utforskning.

De voksnes evne til å lede klasser og grupper

Gode relasjoner er viktig, men ikke tilstrekkelig for å skape en god skolehverdag. Gode rutiner og strukturer danner en ramme som gode relasjoner kan utvikle seg innenfor. Det frigjør tid og energi til læring. De voksnes evne til å lede klasser og grupper er en like viktig bærebjelke for læring og trivsel som det relasjoner er. I sin ledelse av klassen eller gruppa, styrer den voksne den sosiale samhandlingen mellom elevene. En proaktiv lærer, som er tett på elevgruppen, har mulighet til å fange opp dynamikken i gruppen tidlig.

Godt samarbeid mellom skole og hjem

Elevenes utvikling og læring er målet for samarbeid mellom hjem og skole. Dette gjelder både den skolefaglige læringen og den sosiale og personlige utviklingen. Foreldre er en avgjørende ressurs i arbeidet for å

skape et godt skolemiljø. Når skolen og hjemmet samarbeider og formidler de samme verdiene og positive forventningene til barn og unge, har det en positiv effekt på trivsel og læring. Foreldrene har medansvar for å skape et godt fellesskap mellom barna, men det formelle ansvaret for samarbeidet ligger hos skolen som er den profesjonelle aktøren. Det er skolens ansvar å skape gode arenaer for samarbeid og å komme hjemmet i møte med en åpen og positiv holdning. Dette gir gode muligheter for dialog og åpenhet rundt elevenes situasjon og eventuelle utfordringer.

Gode rutiner og holdninger til skolefravær

Opplæringsloven angir barn og unges rett og plikt til grunnskoleopplæring. Skoler som legger vekt på betydningen av tilstedeværelse, som har felles holdninger og gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær, har ofte lav fraværspromille. Et viktig suksesskriterium er at skolen tar fravær på alvor ved å føre fravær daglig, har jevnlig gjennomgang av fraværet og tar raskt kontakt når en elev har vært borte. Det er avgjørende at alle på skolen har en felles holdning om at tidlig innsats er viktig.

Handlingsplaner ved høyt fravær

Det er viktig at skolen har handlingsplaner for intervensjon ved høyt skolefravær. De to viktigste prinsippene i en handlingsplan er tidlig innsats, og at eleven raskest mulig skal tilbake på skolen. For både eleven selv, foreldrene, skolen og andre involverte, er en situasjon med langvarig

bekymringsfullt skolefravær en belastning som kan virke uoverkommelig. Det kan være utfordrende å stå fast ved holdningen om at det beste for barnet er å raskest mulig komme seg tilbake på skolen. Samtidig vet vi at dette er den viktigste faktoren for å lykkes med å hjelpe eleven å «ta hverdagen tilbake». Dette gjelder uavhengig av om det foreligger sterke individuelle faktorer som en del av problematikken, eksempelvis ved angst eller depresjon. Barnekonvensjonens artikkel 12 fastslår at barn har rett til å si meningen sin og bli tatt på alvor i saker som angår dem, for eksempel når deres skolesituasjon skal drøftes. Det kan være vanskelig for en elev å se konsekvensene av valgene de tar, og å se løsninger for deres egen situasjon. Derfor er det viktig med tydelige voksne som tar ansvaret for å finne de riktige tiltakene.

Tidlig involvering av andre instanser

Skolen er den aller viktigste aktøren i arbeidet med skolefravær. I mange tilfeller vil skolen likevel ha behov for bistand fra andre instanser for å få elever med bekymringsfullt skolefravær tilbake på skolen. PP-tjenesten og skolehelsetjenesten vil være de mest aktuelle samarbeidspartnerne i førstelinjen. Det bør også vurderes et samarbeid med fastlegen, spesialisthelsetjenesten og barnevernstjenesten. Det er viktig at alle involverte i saken har en forståelse av at problemet eies av alle; både eleven selv, skolen, foreldrene og hjelpeapparatet, samt at alle parter tar ansvar for å finne en løsning og bidrar til at eleven kommer seg tilbake på skolen.

Hva er fravær?

Plikt til grunnskoleopplæring

Utdanningsdirektoratet (2019) definerer fravær i grunnskolen slik:

«Fravær i grunnskolen kan deles i dokumentert og udokumentert fravær. I grunnskolen er det to typer dokumentert fravær. Det er dokumentert fravær av helsemessige grunner og permisjon innvilget av skolen».

Bakgrunnen for at det kun er disse to fraværsgrunnene som godtas i grunnskolen, er elevens plikt til å delta i opplæringen ([Opplæringsloven § 2-1](#)). Når eleven er borte av helsemessige årsaker, er melding fra foreldrene gyldig dokumentasjon. Dersom eleven skal være borte fra skolen av andre årsaker, skal foreldrene ha søkt om permisjon.

Dokumentert og udokumentert fravær

En naturlig inndeling av skolefraværet kan være fravær med eller uten «gyldig grunn».

DOKUMENTERT FRAVÆR

er sykdom, innvilget permisjon eller fravær grunnet forhold eleven og foreldrene ikke rår over.

UDOKUMENTERT FRAVÆR

Dersom eleven har fravær uten foreldrenes viten og samtykke, vil det regnes som «udokumentert fravær». I tillegg regnes et hvert fravær som udokumentert inntil skolen har fått beskjed av foreldre om årsaken til fraværet og skolen har definert årsaken til fraværet som gyldig.

Et høyt fravær, uansett årsak, krever oppfølging fra skolen. Selv om årsaken er klart definert, vil mange elever trenge hjelp både faglig og sosialt. Det er også viktig å være klar over at barns helse henger nært sammen med deres psykososiale miljø, både på skolen, i familien og på fritiden. Hos elever med mye korttidsfravær, er det viktig å vurdere om det henger sammen med elevens skolesituasjon eller livssituasjonen for øvrig, selv om foreldre dokumenterer fraværet.

De vanligste årsakene til fravær er skulk, skolevegring, diffuse plager (hodepine, smerter, «vondter») eller at eleven faktisk er syk og må være hjemme (Havik, 2018).

Bekymringsfullt skolefravær

Det finnes mange begreper og definisjoner på skolefravær. Senja kommune har valgt å bruke begrepet bekymringsfullt skolefravær om skolefravær som krever tiltak. Det finnes ingen nedre grense for hvor stort fraværet kan være før det kalles bekymringsfullt. Kearney (2008) har beskrevet ulike grader av skolevegringsatferd, slik at en lettere kan vurdere om det er pågående bekymringsfullt skolefravær:

1. Eleven møter opp på skolen etter press, men ber om å få slippe.
2. Gjentatt problematferd på morgenen (eller kvelden før), for å slippe gå på skolen.
3. Gjentatt forseinkomming på morgenen etterfulgt av fremmøte.
4. Eleven har periodevis fravær, eller fravær fra enkelttimer.
5. Gjentatt fravær eller fravær fra enkelttimer, blandet med fremmøte.
6. Eleven er helt borte fra skolen i perioder.
7. Eleven er borte fra skolen over en lengre periode.

Under ser vi en oversikt over hvordan Senja kommune definerer hva bekymringsfullt fravær innebærer.

BEKYMINGSFULLT SKOLEFRAVÆR

- ☐ Eleven møter opp på skolen etter press, og ber om å få slippe
- ☐ Eleven møter opp på skolen, men forlater den igjen
- ☐ Eleven har kommet for sent tre ganger på én måned
- ☐ Eleven er borte tre enkelttimer i løpet av en uke*
- ☐ Eleven er borte tre dager i løpet av en fireukersperiode*

** Dersom fraværet ikke er bekymringsfullt (f.eks. tannlege) kreves det ikke tiltak etter håndboken.*

Når et bekymringsfullt skolefravær varer over tid, kalles det langvarig, bekymringsfullt skolefravær.

Langvarig bekymringsfullt skolefravær

Hvem utvikler langvarig, bekymringsfullt skolefravær?

Bekymringsfullt skolefravær oppstår uavhengig av etnisitet, sosioøkonomisk bakgrunn, evnenivå og kjønn. Lærevansker utløser ikke nødvendigvis bekymringsfullt skolefravær, men barn som er mye borte fra skolen mister ofte mye undervisning og kan få vansker med å følge den faglige progresjonen.

Bekymringsfullt skolefravær kan utvikle seg gradvis eller oppstå plutselig. Langvarig bekymringsfullt skolefravær kan oppstå i hele skoleforløpet, men har økt risiko ved skolestart, ved overganger, ved skolebytte, eller etter lengre ferier og sykefravær (Lysne, 1996).

Lysne (1996) har identifisert faktorer i både individet og omgivelsene som kan bidra til, eller beskytte mot, utvikling av langvarig bekymringsfullt skolefravær.

På neste side finner du en oversikt over risikofaktorer og beskyttende faktorer i eleven selv, familien og skolen.

Risikofaktorer	Beskyttende faktorer
Elev	
• Eleven har en psykisk sårbarhet • Eleven er innadventd • Eleven har prestasjonsangst • Eleven har bekymringer for andre ting enn skole (for eksempel foreldre) • Eleven har lærevansker • Lav sosial kompetanse	• Eleven har et positivt selvbilde • Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst én god venn • Skolefaglig mestring
Familie	
• Psykiske lidelser hos foresatte • Samspillsvansker i familien • Endrede familiesituasjoner • Manglende grensesetting • Overbeskyttelse • Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skole	• God psykisk helse hos foresatte • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • Familiens støtte i sosiale nettverk • Tydelig grensesetting
Skole	
• Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær • Uhensiktsmessig håndtering av og holdninger til fravær • Dårlig klasse- og læringsmiljø • Mobbing • Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær • Overgang mellom skoler/trinn • Lav kompetanse om barns psykiske vansker	• Gode fravær rutiner • God klasseledelse • Velfungerende tilpasset opplæring • God relasjon mellom lærer og elev • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • God informasjonsflyt ved overganger • Gode rutiner og handlingsplaner for intervensjon ved et høyt fravær • Tidlig involvering av andre instanser

Årsaker til langvarig, bekymringsfullt skolefravær

Det kan være flere årsaker til at enkelte elever utvikler langvarig bekymringsfullt skolefravær, og problematikken er som regel sammensatt (Ingul, 2005). Vi vet at årsakene til langvarig bekymringsfullt skolefravær er både individuelle, relasjonelle og strukturelle, og ofte kan de ikke skilles tydelig fra hverandre.

Når en elev ikke ønsker eller makter å være på skolen, er dette et symptom på at noe er vanskelig. Vanskene kan være på mange nivåer:

- ☐ **Individ:** nevrobiologisk sårbarhet, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, osv.
- ☐ **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, osv.
- ☐ **Sosialt:** utfordringer knyttet til venner/mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, osv.
- ☐ **Skole:** hyppige lærerbytter, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring, osv.
- ☐ **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for annerledeshet, osv.
- ☐ **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon perfekt», osv.

Funksjon

Et sentralt punkt når det gjelder både kartlegging og tiltak er å se på funksjonen fraværet har. Kearney (2001) deler funksjonen i fire hovedklasser, hvorav de to første innebærer at eleven ønsker å unngå situasjoner som vekker ubehag. Mens de to siste handler om å oppnå positive opplevelser.

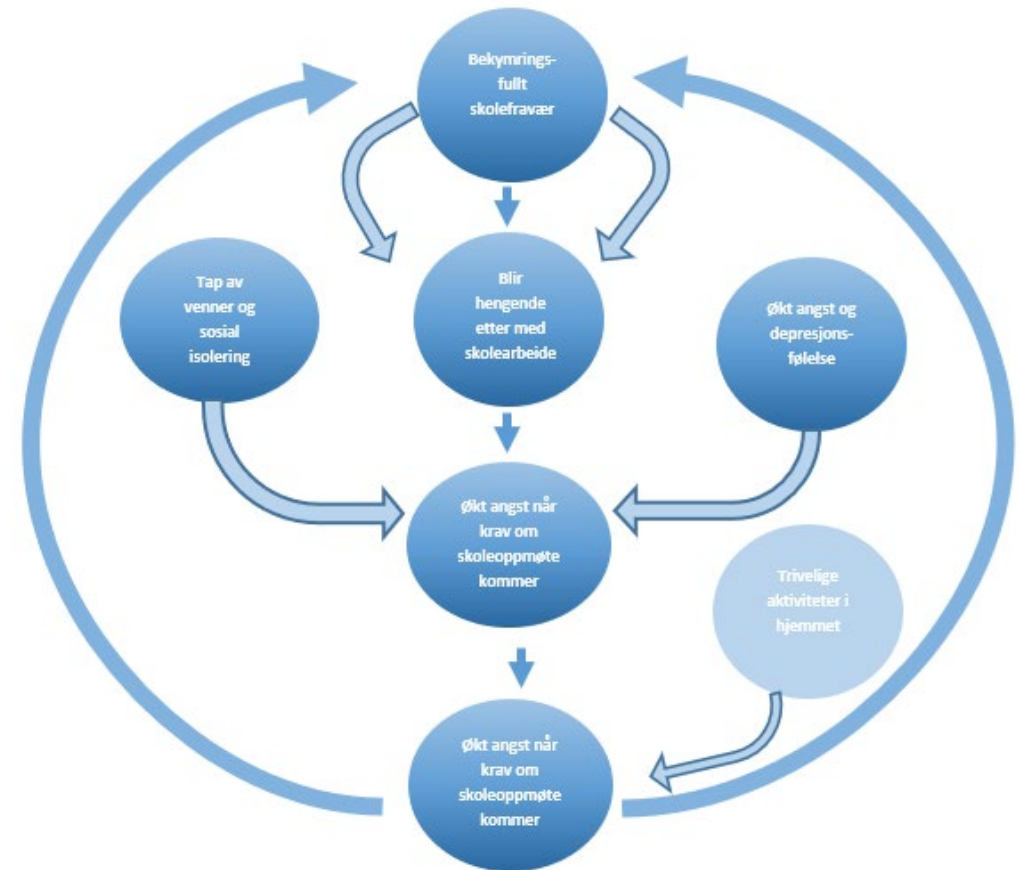
1. Unngåelse av generelt skolerelatert ubehag, forårsaket av kjente eller ukjente faktorer.
2. Flukt fra ubehagelige sosiale situasjoner og/eller evalueringssituasjoner.
3. Oppmerksomhetssøking (fra signifikante andre).
4. Søke lystbetonte stimulerende aktiviteter utenfor skolen.

Den onde sirkelen

For noen elever kan det vanskeligere å komme tilbake til skolen jo lengre fraværet pågår. Elever som er borte over tid, kan falle utenfor den sosiale tilhørigheten i klassen og på skolen, samt at de i økende grad kan miste kontakten med venner. Fraværet kan gjøre at skolearbeidet ikke blir gjort, og fører videre til at eleven kan oppleve en rekke negative bekreftelser på egen utilstrekkelighet

(Thambirajah, Grandison, & De-Hayes, 2008).

Rutiner for oppfølging av fravær

Helhetlig arbeid

Senja kommune har valgt tiltakssirkelen (Otnes, 2016) som modell for arbeidet med skolefravær. Tiltakssirkelen inneholder ulike faktorer som påvirker elevens fravær, uavhengig av fraværets opprinnelige årsak. Skolen er den aller viktigste aktøren i arbeidet med skolefravær, og det er viktig at skolen og foreldrene starter arbeidet raskt når en elev har høyt skolefravær. I mange tilfeller vil det være viktig å få bistand fra andre instanser.

Tiltakssirkelen er en modell som kan hjelpe til med å sikre en helhetlig tilnærming til skolefraværet, og sikre at alle parter tar sin del av ansvaret. Modellen kan brukes ved alle alvorlighetsgrader av fravær. I ressursbanken finnes det en nærmere beskrivelse av hvordan tiltakssirkelen kan brukes som analyseverktøy og til å finne gode tiltak.

Arbeidet med skolefravær kan deles inn i fire trinn

Oversikten under viser hvordan arbeidet med fraværsoppfølging for elever i Senjaskolen skal foregå, hvilke tiltak som skal settes inn når, og hvordan rollefordelingen skal være.

Trinn 1 Forebygge skolefravær

Mål i trinn 1: Arbeide forebyggende med skolemiljø og fraværsoppfølging

Bekymringsfullt skolefravær kan forebygges gjennom et godt skolemiljø, skolens rutiner for fraværshåndtering, oppfølging av fravær og skole- hjem samarbeid. Alle skoler har rutiner for fraværshåndtering som er kjent og lett tilgjengelige for skolens elever, foreldre og lærere:

Fraværsoppfølging

1. Føring av fravær

- ☐ Kontaktlærer er ansvarlig for at elevens fravær er oppdatert.
- ☐ Faglærere skal også føre fravær daglig.

2. Kontakt mellom skole og hjem

- ☐ Rutiner for oppfølging av fravær gjennomgås på hvert foreldremøte på høsten. For elever som begynner på skolen i løpet av året, skal foresatte orienteres særskilt av kontaktlærer. Informasjonsfoldere deles ut. Informasjonen gjøres i tillegg synlig på skolens digitale plattform.
- ☐ Foreldre skal gi beskjed til skolen på elevens første fraværsdag.
- ☐ Dersom foreldrene ikke tar kontakt, skal kontaktlærer ringe foreldrene for å avklare fraværet på elevens første fraværsdag. Ved bekymring for fraværet informeres ledelsen.
- ☐ Kontaktlærer skal informere foreldre umiddelbart ved alt udokumentert fravær. Ledelsen informeres. På barneskolen skal dette skje i løpet av første time og på ungdomsskolen senest ved skoledagens slutt. Hvis skolen er kjent med udokumentert fravær skal dette tas opp med hjemmet så fort det lar seg gjøre.
- ☐ All kontakt skolen har med foreldre og/eller elev vedrørende fravær skal loggføres. Skolens ledelse må ha tilgang til denne dokumentasjonen.

3. Oppfølging på trinn

- ☐ Kontaktlærer skal gjennomgå fraværet til sine elever ukentlig.
- ☐ Ledelsen deltar på gjennomgang av fravær på trinnmøter minst to ganger i halvåret.

4. Drøfting av fravær på skolen

- ☐ Fravær skal være tema på skolens møter i ressursteam.
- ☐ Gjennomgang av fravær på trinn/team to ganger i halvåret.
- ☐ Ledelsen gjennomgår fraværshåndteringen og skolens samlede elevfravær to ganger i halvåret.

Trinn 2 Identifisering og kontakt

Mål i trinn 2: Å oppdage fraværet tidlig

Det viktigste i denne fasen er tidlig kontakt med hjemmet ved bekymringsfullt skolefravær. Det er kontaktlærer som koordinerer arbeidet.

Kriteriene for når skolen tar kontakt følger definisjonen av bekymringsfullt skolefravær:

- ☐ Eleven møter på skolen etter press og ber om å få slippe
- ☐ Eleven møter opp på skolen, men forlater den igjen
- ☐ Eleven har kommet for sent tre ganger på én måned
- ☐ Eleven er borte tre enkelttimer i løpet av en uke*
- ☐ Eleven er borte tre dager i løpet av en fireukersperiode*

** Dersom fraværet ikke er bekymringsfullt (f.eks. tannlege) kreves det ikke tiltak etter håndboken.*

Kontaktlærer skal ta kontakt med foreldre når eleven har bekymringsfullt skolefravær, fortrinnsvis på telefon. Denne kontakten må dokumenteres og bør være tilgjengelig for skolens ledelse.

Hensikten med samtalen er å sikre at foreldre er klar over fraværet og undersøke årsaken til fraværet. Hvis det ikke er grunn til bekymring, trenger ikke skolen å sette inn tiltak. Fraværet må likevel følges opp videre på lik linje som de andre elevene. Hvis det er grunn til bekymring, iverksettes trinn 3.

Trinn 3 Kartlegging, tiltak og evaluering

Mål i trinn 3: Hindre utvikling av langvarig bekymringsfullt skolefravær

Prinsippet i denne fasen er tidlig intervensjon med høy intensitet. Når fravær vedvarer over tid, kan det være vanskelig å få eleven tilbake til skolen. Et godt og samordnet arbeid i en periode på tre til fire uker, kan hindre at fraværet blir langvarig. På dette trinnet koordinerer skolens ledelse arbeidet. Arbeidet kan delegeres. Eleven skal meldes til skolens ressursteam og saken drøftes med PPT.

Trinn 3 består av kartlegging, samarbeidsmøte og samarbeidsavtale. Kontaktlærer gjennomfører samtale med eleven og innkaller eleven med foreldrene til en samtale. Der utarbeides det en samarbeidsavtale for de neste ukene. Hvis bekymringens art eller omfang tilsier det, kan andre instanser delta i møtet.

inneholde en plan B, det vil si hva som skal gjøres hvis tiltakene raskt viser seg ikke å virke.

Ved bekymring er det viktig å få andre instanser raskt på banen. Både PP-tjenesten og skolehelsetjenesten vil være viktige samarbeidspartnere. Skolen kan vurdere å oppfordre eleven og foreldrene til et besøk hos fastlegen. Det er viktig å sjekke ut somatiske faktorer som slapphet, magevondt, hyppige infeksjoner osv. Fastlegen kan også være en viktig støttespiller knyttet til psykisk helse. Det er fastlegen som henviser dersom det er behov for hjelp fra spesialisthelsetjenesten.

Evaluering

Samarbeidsavtalen og tiltakene skal evalueres og det skal avtales et møte mot slutten av perioden. Noen ganger vil det være behov for å evaluere avtalen underveis, eksempelvis ukentlig. I evalueringsmøtet skal effekten av tiltakene vurderes.

- ☐ Dersom fraværet har gått merkbart ned eller opphørt vurderer aktørene om tiltakene skal avsluttes eller fortsette.
- ☐ Dersom fraværet har gått noe ned, vurderer aktørene om de skal lage en ny samarbeidsavtale, drøfte eventuelt nye tiltak, eller gå inn i trinn 4.
- ☐ Det avklares om andre instanser skal delta i arbeidet.
- ☐ Det vurderes å opprette en ansvarsgruppe.
- ☐ Dersom fraværet er uendret eller økende skal skolen gå til trinn 4.

Trinn 4 Behov for ytterligere tiltak

Mål i trinn 4: Redusere omfanget av skolefraværet

Prinsippet i denne fasen er å vurdere hvilke behov eleven har og hvordan de ulike faginstansene kan bidra for å redusere omfanget av skolefraværet. På dette trinnet skal skolen, i samarbeid med foreldrene og eventuelt eleven, henvise eleven til PP-tjenesten.

Elementer i trinn 4:

- ☐ Skolen gjennomfører en utvidet kartlegging av eleven og situasjonen rundt eleven.
 - ☐ Skolen finner nye tiltak rundt eleven
 - ☐ Eleven henvises til PP-tjenesten.
 - ☐ Det avklares om andre instanser skal kobles på
 - ☐ Melding til barneverntjenesten vurderes.
 - ☐ Det systematiske arbeidet rundt eleven fortsetter selv om fraværet blir langvarig
 - ☐ Skoleeier varsles
-

Ansvarsgruppemøte

Når det er besluttet å gå til trinn 4, kaller skolen inn til et møte med PP-tjenesten, foreldre, eleven selv og eventuelt andre instanser. Målet er å drøfte mulige tiltak.

På dette trinnet skal det også drøftes om det skal sendes en bekymringsmelding til barneverntjenesten.

Ytterligere kartlegging og tiltak

Tiltakssirkelen skal brukes i samarbeidsmøtene for å kartlegge eleven og situasjonen rundt han/henne. Det er nødvendig med tydelige retningslinjer og en klar ansvarsfordeling for hvordan eleven skal følges opp, også utenfor skolen. Alle involverte skal få konkrete oppgaver fra gang til gang. Disse skal skrives i samarbeidsavtalen og evalueres på neste møte. Det skal skrives referat fra møtene og det skal lages nye samarbeidsavtaler på hvert møte. I tillegg skal det fastsettes tidspunkt for neste møte. Møtehyppighet og eksterne deltakere må vurderes fra sak til sak. Skolen innkaller og leder møtene, og har ansvar for å skrive referat.

Henvisning til PP-tjenesten

Dersom eleven skal henvises til PP-tjenesten, må skolen vurdere elevens utbytte av opplæringstilbudet og utarbeide en pedagogisk rapport der tiltakene som har vært prøvd ut beskrives.

Hvis det dreier seg om bekymringsfullt skolefravær, skal PP-tjenesten prioritere saken. PP-tjenesten skal foreta en utredning og skrive en sakkyndig vurdering hvor det eventuelt anbefales spesialundervisning og/eller tiltak innen det ordinære opplæringstilbudet. Det bør samtidig vurderes behov for videre henvisning til andre aktuelle instanser.

Hjemmeundervisning og fritak fra opplæringen

Undervisning hjemme på bakgrunn av elevens helsetilstand kan gjennomføres etter sakkyndig vurdering fra PPT. Hjemmeundervisning er aldri et tiltak alene, men kan fungerer som del av en opptrappingsplan ved gradvis tilbakeføring når fraværet er langvarig.

Ved langvarig sykdom der det ikke er forsvarlig at eleven mottar opplæring, bør PP-tjenesten gjøre en sakkyndig vurdering hvor det vurderes fritak fra opplæringsplikten (Oppl § 2-1). Ved vurdering av fritak fra opplæringsplikten, skal det alltid foreligge en legeerklæring fra spesialisthelsetjenesten som beskriver elevens helsetilstand, og elevens grad av mulighet til å motta opplæring. Der det er urimelig for eleven å gjennomføre opplæringsplikten, helt eller delvis, skal kommunen fatte enkeltvedtak om dette, etter sakkyndig vurdering.

Referanser

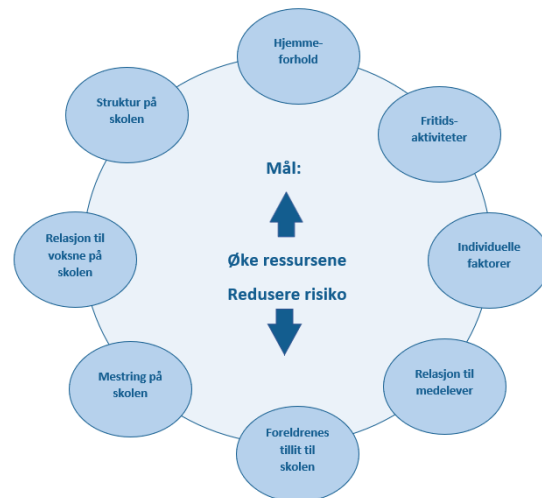

RESSURSBANK

Tiltakssirkelen – et nyttig verktøy for å arbeide med skolefravær

Tiltakssirkelen er en modell som kan brukes for oppfølging av skolefravær. Den er utarbeidet av Anneli Otnes (2016). Modellen kan brukes ved alle alvorlighetsgrader av fravær. Årsakene til skolefravær er ofte sammensatt eller uklare, og det kan være vanskelig å skille årsaker og opprettholdende faktorer. Tiltakssirkelen inneholder ulike områder som man vet påvirker fravær og tilstedeværelse, uavhengig av årsak. Ved en slik helhetlig tilnærming er det lettere å finne løsninger, heller enn å plassere skyld.

Tiltakssirkelen (Otnes, 2016).

Skolen tar med seg modellen i det første samarbeidsmøtet. I fellesskap går man gjennom område for område. Man rekker neppe alle i første møte. Det kan være lurt å ikke begynne med det vanskeligste (ofte hjemmeforhold og individuelle faktorer). Relasjoner til voksne på skolen er et godt sted å starte. For hvert område leter man etter ressurser og

risiko. Hensikten er å finne små tiltak som øker eller opprettholder ressursene og/eller små tiltak som minsker risiko. Hvis for eksempel et godt forhold til kontaktlærer er en ressurs, kan et mulig tiltak være å sette av faste tider i uka hvor lærer sender SMS eller tar en prat med eleven. Dersom en risikofaktor er at barnet har søvnproblemer og er trett om morgenen, vil et mulig tiltak være at helsesykepleier eller andre i helsetjenesten hjelper familien med dette. Poenget er å bygge eleven som helhet, ikke bare se på skolefraværet.

Alle deltakere i møtet skal gå ut av møtet med tiltak, små eller store, som de skal utføre frem til neste møte. Det kan være små oppgaver, som at rektor hilser blidt når hun treffer eleven i gangen, eller mer omfattende tiltak som at kontaktlærer sammen med eleven utarbeider en redusert timeplan. I veldig fastlåste eller langvarige saker kan det være lurt at eleven selv ikke har tiltak, men at «alle andre» begynner arbeidet, og at eleven kobler seg på etter hvert. Prinsippet «alle bekker små...» er sentralt, heller enn å finne de store revolusjonerende tiltak.

Foreldres tillit til skolen er en forutsetning for å lykkes. Hvis dette viser seg å være et vesentlig tema, er det viktig å jobbe med det tidlig. Det er alltid skolen og faginstansen, som er de profesjonelle aktørene, som har ansvaret for å skape en god relasjon til foreldrene.

I saker der elven har vært hjemme over lang tid kan relasjoner til medelever og fritid være relevante tema å ta tidlig. For noen kan første steg etter langvarig fravær være knyttet til aktiviteter på fritiden.

Eksempelsamling

Eksempelsamlingen er ment som ideer til inspirasjon, og ingen utfyllende liste. Det er viktig å finne tiltak tilpasset den enkelte sak, vær gjerne kreativ! Jo mer konkrete tiltakene er, jo bedre. Det første eksempelet viser risiko- og ressursfaktorer i tillegg til tiltakene. På de øvrige vises bare tiltakene.

Relasjon til voksne på skolen

Ressursfaktorer:

- Har god relasjon til kontaktlærer
- Er sjarmerende, lett å like for voksne
- Liker rådgiver
- Liker samme obskure rockeband som musikk lærer

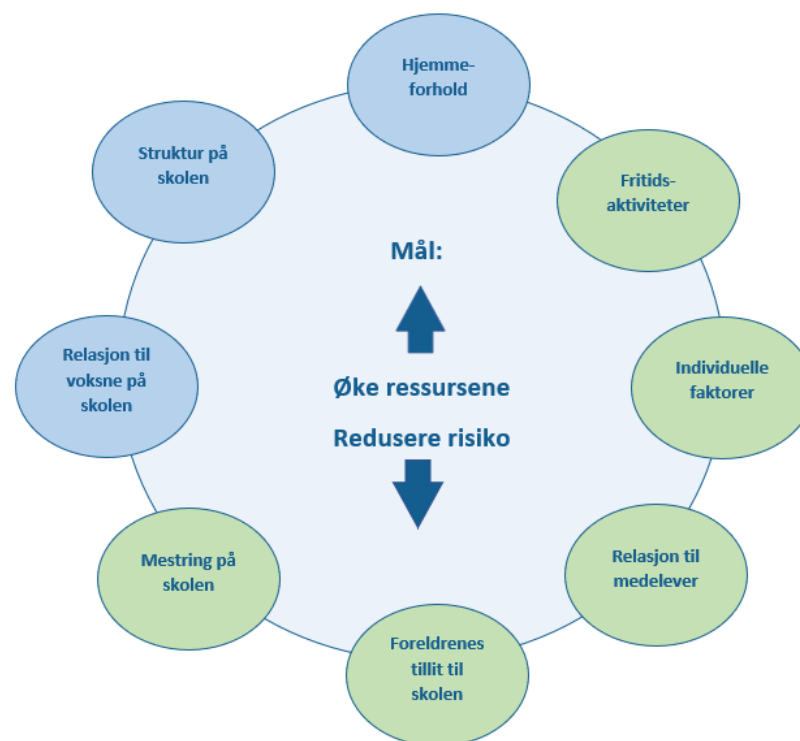
Risikofaktorer:

- Redd for kritikk fra engelsklærer når han gjør feil
- Flau etter å ha skjelt ut mattelærer
- Redd for å være mislikt av rektor fordi han er «vanskelig»
- Far snakker av og til nedsettende om noen av lærerne

Tiltak:

- Kontaktlærer setter av tid til faste samtaler med eleven.
- Rådgiver møter eleven i skolegården om morgenen for en periode
- Rektor hilser vennlig når hun møter eleven i gangen
- Foreldre snakker positivt om lærere og skolen
- Mattelærer tar initiativ til en samtale med eleven

- Kontaktlærer snakker med engelsklærer om elevens opplevelse
- Musikk lærer er ekstra oppmerksom, og slår av en prat når det er naturlig

Struktur på skolen

Tiltak:

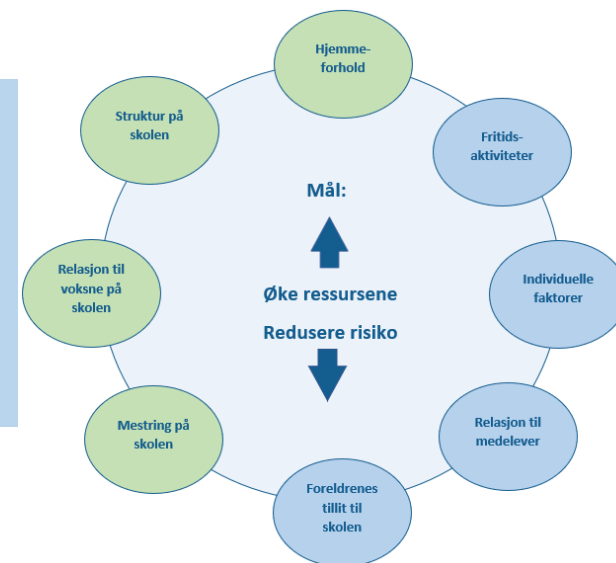
- Kontaktlærer og elev utarbeider redusert timeplan
- Ledelsen sjekker om rutiner for registrering av fravær følges
- Eleven lager plan for uka i samarbeid med rådgiver/kontaktlærer
- Kontaktlærer sørger for å sikre forutsigbarhet for eleven ved å gi beskjed ved f.eks. planlagt vikar eller spesielle aktiviteter på skolen
- Ledelsen vurderer sammen med kontaktlærer om gruppeinndelinger og klasseromstruktur er hensiktsmessig for eleven
- Miljøarbeider organiserer lekegrupper i friminuttene

Hjemmeforhold

Tiltak:

- Foreldre jobber med morgenrutiner for å få bedre start på dagen
- Helsesøster bistår foreldre i å få gode rutiner
- Far kontakter Familievernkontoret for å få hjelp til å samarbeide bedre som skilte foreldre
- Skolen vurderer om Barneverntjenesten bør involveres
- Mor kjører til skolen for en periode
- Foreldre innfører faste kveldsrutiner og begrensning av elektronikk før leggetid.

Fritid

Tiltak:

- Familien inviterer klassekamerater på pizzakveld
- Faglærer utnytter elevens interesser i skolearbeid, f.eks ved å skrive prosjektoppgave om en hobby
- Kontaktlærer samarbeider med SFO angående relasjon til medelever
- Mor og far prøver å bidra til at sosiale relasjoner opprettholdes på tross av fravær
- Hvis mulig, følge opp fritidsaktiviteter på tross av skolefravær
- Gå tur med naboens hund
- Kontaktlærer og far tar initiativ til samarbeid med fritidsklubb

Individuelle faktorer

Tiltak:

- Kontaktlærer legger til rette for å kunne bruke interesser/hobbyer i skolearbeidet
- Lærere legger merke til og kommenterer positive egenskaper (f.eks. hjelpsomhet, tålmodighet og ol.)
- Støttesamtaler hos rådgiver/helsesøster
- Vurdere behov for henvisning til BUP osv.
- Mulighet til å trekke seg tilbake: få arbeide alene på biblioteket når det er mye bråk i klassen

Relasjon til medelever

Tiltak:

- Koble eleven til en medelev (læringspartner)
- Eleven får være hjelpelærer i musikktime
- Plassere elev i grupper sammensatt kun av elever hun/han er trygg på
- Lage klasseregler for godt miljø og samspill
- Fadderordning
- Klassen sender brev/SMS til eleven med hyggelig hilsen ved lengre fravær
- Mulighet for å skifte i egen garderobe

Foreldres tillit til skolen

Tiltak:

- Når avtaler ikke følges opp, sjekk ut hva det handler om
- Skolen har ansvar for god dialog når foreldre klager eller er misfornøyd
- Rektor inviterer foreldre til samtale
- Foreldre med egne negative skoleerfaringer unnlater å formidle disse til barna
- Rask beskjed til foreldre når elever uteblir uten beskjed
- Kontaktlærer sender SMS til foreldre hvis eleven ikke har møtt
- Lærere passer på å formidle til foreldrene at de liker eleven

Mestring på skolen

Tiltak:

- Mattelærer sjekker ut om eleven trenger mer utfordrende oppgaver
- Jobbe for å dempe fokus på presentasjoner
- Skole/PPT kartlegger eventuelle lærevansker
- PPT vurderer behov for tilrettelegging
- Justere mengde/type lekser
- Undervisning i smågrupper
- Far hjelper til med engelsklekser
- «Åpen- bok-prøve»

Hjelp til samtale

Første samtale: Ideer til samtalen i begynnelsen av trinn 3, når bekymringsfullt fravær er avdekket og kontaktlæreren har første samtale med elev og foreldre.

Kartleggingssamtale ved bekymring for fravær

Rammer for en god samtale	• Sørg for gode fysiske rammer for samtalen. Velg et møterom der dere ikke blir forstyrret og avtal på forhånd hvor lang samtalen skal være. • Avklar med eleven om han/hun vil være med på samtalen. Hvis eleven ikke deltar, er det viktig at eleven opplever å få god informasjon om hva som blir sagt og gjort, og hvorfor. Forbered deg godt. Forhør deg i forkant av møtet med andre lærere eleven forholder seg til, ansatte på SFO, etc. som kan bidra med viktig informasjon. • Ta høyde for følelsesmessige reaksjoner hos foresatte og elev. • Bekreft og anerkjenn følelsene uten å gå i forsvar.
Samtalens start	• Start med å informere om at et av formålene med samtalen er å dele skolens bekymring for elevens skolefravær. • Gi en konkret tilbakemelding på omfanget av fraværet. Informer om at skolen har rutiner for oppfølging av bekymringsfullt skolefravær og at dette innebærer at det gis informasjon til skolens ledelse, samt at det gjennomføres en samtale med målsetting om å komme frem til tiltak som vil gi en normal tilstedeværelse. • Informer om at skolen har ansvaret for at elever har en god og trygg skolehverdag og at foreldre har ansvar for at eleven kommer til skolen. Elever har opplæringsplikt, og foresatte har ansvar for at skolen får gitt den opplæringen. • Det kan være nyttig å vise foresatte veilederen for bekymringsfullt skolefravær.
Forslag til spørsmål: Eleven	• Hvordan trives du på skolen og på fritiden? Har du venner på skolen? Hva liker du å gjøre på fritiden? Er det noe du opplever som vanskelig eller ubehagelig på skolen? Er det spesielle fag du liker / ikke liker? Hvordan opplever du prøver? Hvordan går det med lekser? • Er det noen lærere eller andre voksne på skolen som du har et godt / ikke godt forhold til? Blir du plaget eller mobbet på skolen, i friminutt, på skoleveien eller i fritiden? • Hva gjør du når du ikke er på skolen? • Hvordan kunne du ønske at skoledagen din var?

Forslag til spørsmål: Foresatte	- Hvordan opplever du/dere at barnet trives på skolen/fritiden? - Opplever du/dere at det er spesielle årsaker til at barnet ikke er på skolen? - Kan det være forhold på skolen som gjør at barnet har fravær? Har dere tillitt til skolen? - Kan det være forhold utenfor skolen som gjør at barnet har fravær? - Er det helsemessige årsaker til at barnet er borte fra skolen? - Hva gjør eleven når han/hun er hjemme fra skolen? Hvordan er elevens morgenrutiner? Kveldsrutiner? Kartlegg foresattes behov for støtte: - Er det noe du/dere som foresatte har behov for hjelp til? Hvem kan hjelpe? - Hva tenker du/dere at skolen kan gjøre for at barnet skal komme på skolen? - Gi en kort oppsummering av samtalen. Avtal veien videre. - Avklar tydelige rammer for videre kontakt: avklar hyppighet for kontakt, bli enige om bruk av e-post/sms/telefonid. Personsensitiv informasjon skal ikke sendes på e-post.
Samtalens avslutning	• Fyll ut samarbeidsavtalen med aktuelle tiltak, og avtal tid for et evalueringsmøte innen tre uker. • Dersom det er behov for ytterligere kartlegging, eller det ikke er tydelig hvilke tiltak som bør iverksettes, avtales et nytt møte innen en uke. Ledelsen skal være representert.
Etter samtalen	• Har du gjort deg noen tanker om hvilke faktorer som kan være utløsende og opprettholdende for problematikken? • Er det behov for å drøfte saken med PPT og/eller barnevern? • Gjør en vurdering om det er nødvendig med bekymringsmelding til barneverntjenesten. Er du er i tvil kan du ringe barneverntjenesten og drøfte saken anonymt. • Skriv referat og send kopi til foresatte.

Hjelp til elevsamtalen

Når fraværet vedvarer:

Når fraværet vedvarer blir det flere samtaler med eleven. Det er viktig å få til gode samtaler som ikke oppleves som ensidig press på eleven. Eleven er i en sårbar situasjon og gode samtaler vil kunne hindre at situasjonen låser seg ytterligere. Ofte er årsakene til fraværet sammensatte. Dette er det viktig å ha med seg i dialog med eleven. Det er avgjørende at eleven erfarer at skole, foreldre og andre aktuelle viser at de tar sin del av ansvaret for situasjonen.

Når eleven «velger» å være hjemme, er det fordi alternativet for tiden oppleves verre. Denne opplevelsen skal vi ha respekt for. De fleste barn og ungdommer som er borte fra skolen, kort eller lenge, vil oppleve noen grad av ambivalens. Ambivalens innebærer å ønske to motstridende ting samtidig. Man vil være på skole, og man vil være hjemme. Nedenfor ser vi et eksempel på hvordan dette kan se ut for en tenkt person. Punktene vil være forskjellig fra elev til elev.

Positivt med å være hjemme • Slippe press og mas • Slippe å forholde seg til alt som er vanskelig • Slappe av, spille spill	Positivt med å gå på skolen • Være normal • Treffe venner • Lære • Nå sine mål for fremtiden
Negativt med å være hjemme • føle seg annerledes • miste kontakt med andre • kjedelig • blir deprimeret	Negativt med å gå på skolen • opplevelse av ikke å mestre • opplevelse av manglende tilhørighet • mange krav og forventninger

I samtale med eleven er det viktig å anerkjenne denne dobbeltheten. Tiltakssirkelen er et godt utgangspunkt for å utforske denne: Hvordan kan vi redusere de negative sidene ved å være på skolen, og hvordan styrke det positive? Mulighetene for endring ligger nettopp i å endre balansen i dette regnskapet, slik at skole igjen fremstår som beste alternativ.

Samarbeidsavtale

Navn:	Fødselsdato:	Trinn:
Sted, Dato: Tilstede ved utarbeidelsen: Sted, dato og de som er til stede ved utarbeidelsen noteres.		
REFERAT: Her skrives et kort referat fra møtet		
MÅL FOR SAMARBEIDET: Dette vil som regel innebære at eleven er til stede på skolen hver dag, at eleven mestrer skolehverdagen med hjelp, e.l.		
GJENNOMFØRING: Her beskriver du hva som skal til for å nå målet. DELMÅL 1: Skriv delmål som vil innebære økte utfordringer for eleven. Delmålene skal tilrettelegge for mestring. Spesifiser hvor lenge hvert delmål skal gjelde. Spesifiser for eksempel fag/situasjoner/ dager der eleven skal / ikke skal delta, elevens behov for tilrettelegging eller støtte i utfordrende situasjoner, osv. TILTAK A: Her skriver du hvordan delmålene skal oppnås.		ANSVARLIG: Alle involverte parter skal ha sine ansvarsområder. DELMÅL 1; TILTAK A: Spesifiser ansvar for tiltak for kontaktlærer, ledelse, foresatte, elev og andre involverte parter.
PLAN B: Hvis eleven ikke klarer å møte som avtalt skjer dette: Spesifiser hvem som gir informasjon / ringer hvem og hvem som gjør hva for å tilrettelegge for elevens deltagelse.		ANSVARLIG: Spesifiser ansvar for gjennomføring av plan B.
Avtalen gjelder for de neste (som regel tre) ukene. Den skal evalueres (dato): (dato for evalueringsmøte)		
Signaturer på avtalen: Alle som er til stede signerer på avtalen, også eleven.		

Samarbeidsavtalen kan inngå som en del av aktivitetsplanen, jmf. Opplæringsloven § 9A-4. Dersom årsaken til fraværet kan defineres under § 9A-4, kan malen for aktivitetsplanen benyttes.

Evaluering av samarbeidsavtale

Navn:	Fødselsdato:	Trinn:
Sted, Dato:		
Tilstede ved evalueringen: <i>Sted, dato og de som er til stede på evalueringsmøtet noteres</i>		
EVALUERING AV MÅL og DELMÅL: <i>Evaluering av delmål. Evaluering bør også skje fortløpende sammen med eleven med vekt på mestring av delmål. Evaluering av samarbeidsavtalen skal gjøres innen tre uker fra utarbeidelsen.</i>	EVALUERING AV TILTAK: <i>Vurder hvorvidt tiltakene har vært effektive i arbeidet med å nå delmålene.</i>	
Basert på evalueringen er det avtalt følgende (kryss av): ☐ Det er ikke lenger behov for systematisk oppfølging av skolefravær. <i>ELLER</i> ☐ Det utarbeides en ny samarbeidsavtale.		
Behov for videre henvisning til f.eks. PPT, BUP, barneverntjenesten, eller andre instanser er blitt vurdert.		
Avtalen gjelder for de neste <i>(som regel tre)</i> ukene. Den skal evalueres (dato): <i>(dato for evalueringsmøte)</i>		
Signaturer på evaluering: <i>De som er tilstede på evalueringsmøtet signerer.</i>		

Når skal bekymringsmelding sendes til barneverntjenesten?

Bekymringsfullt skolefravær kan være et tegn på at et barn/en ungdom kan ha behov for støtte fra barneverntjenesten. Dersom det er grunn til å tro at fraværet skyldes forhold i hjemmet eller den oppfølgingen barnet får bør barnevernet involveres.

Ansatte som bekymrer seg for et barns utvikling eller helse bør ta kontakt med barneverntjenesten for å drøfte saken. Alvorlige bekymringer kan utløse meldeplikt til barneverntjenesten. Plikten til å melde er personlig, men tjenestene skal ha gode rutiner for hvordan slike situasjoner skal håndteres.

Det er stort sett alltid en fordel at foreldrene er informert og om mulig involvert når melding sendes til barneverntjenesten. Mange foreldre kan synes at en slik melding er belastende og det er da viktig å vektlegge hva barneverntjenesten kan bidra med av hjelp. Ofte vil langvarig skolefravær ha behov for innsats fra flere tjenester.

Barneverntjenesten kan ha en koordinatørrolle i et slikt arbeide. Når barneverntjenesten mottar en bekymringsmelding, har den ansvar for å utrede barnets situasjon og foreslå aktuelle tiltak. I alvorlige tilfeller kan barneverntjenesten foreslå tiltak mot foreldrenes og barnets vilje.

En undersøkelse i barnevernet skal normalt ferdigstilles innen tre måneder. I denne perioden vil barneverntjenesten snakke med barnet/ ungdommen, foreldrene samt innhente informasjon fra aktuelle offentlige instanser.

Barneverntjenesten kan iverksette flere ulike tiltak fra familieveiledning og tiltak for å endre ungdommens atferd. I de alvorligste tilfellene kan barneverntjenesten be om at familien pålegges hjelpetiltak. Barneverntjenesten kan også plassere barnet eller ungdommen utenfor hjemmet.

Forslag til tiltak på skolen ved bekymringsfullt fravær

- Ledelsen skal prioritere arbeidet med elevfravær og rydde nødvendig tid til det.
- Kartlegge og skaffe seg oversikt over elevens faglige og sosiale situasjon.
- Sette i gang tiltak i henhold til trinnplanen ved betydningsfullt fravær.
- Etablerer og videreføre positive relasjoner til voksenpersoner på skolen for å skape trygghet for eleven.
- Avtal tid for jevnlig samtaler mellom elev og voksenperson som har ansvaret for oppfølgingen av eleven.
- Ved faglige bekymringer må det tilrettelegges for eleven og tiltak må prøves ut.
- Orienter eleven og foreldre/foresatte om endrende planer (enten via skolens læringsplattform eller via SMS/telefon). Tilrettelegg så langt det er nødvendig og mulig innenfor skoledagen og skolens rammer. Eksempel på mulige tilrettelegginger
- skoleveien- til og fra skolen. Sammen med andre, egen skyss, henting o.l., pauserom, plassering i klasserom, friminuttvenner, tilpasning i klassen
- Arbeid kontinuerlig med det psykososiale miljøet i klassen. Bygg opp under og støtte sosiale relasjoner.

Forslag til tiltak hjem-skole

Et godt samarbeid mellom skole og hjem vil være avgjørende i arbeidet med bekymringsfullt skolefravær. Skolen og foreldre/foresatte har et felles ansvar for å følge opp avtaler og gjennomføre tiltak.

- Gi foreldrene god informasjon om hva betydningsfullt skolefravær innebærer.
- Informer om skolens prosedyrer og mulighet for igangsetting av tiltak. Selv om oppmøte på skolen kan være forbundet med ubehag, er det likevel viktig at eleven kommer på skolen.
- Gi foreldrene bekreftelse på at de er den viktigste samtalepartneren og støtten for sitt barn
- Skole-hjemsamarbeidet kan ivaretas gjennom tiltak som kontaktbok, mail, daglige/ukentlige telefonsamtaler, jevnlig samarbeidsmøter, økt antall elev- og foreldresamtaler.
- Trygg foreldre/foresatte på at skolen gjør sitt beste for at eleven skal trives og gi tilstrekkelig informasjon om elevens fungering på skolen.
- Gi støtte til foreldre/foresatte som opplever at deres barn ikke vil gå på skolen og anerkjenn deres utfordringer.
- Informer foreldre/foresatte om hvordan dagen har gått og hvordan skolen har planlagt neste skoledag. Det vil trygge foreldre/foresatte og åpne opp for at de kan samtale med barnet. Dette kan skape forutsigbarhet og trygghet foran neste skoledag.

Forslag til tiltak i hjemmet

- Foreldre/foresatte må være tydelige på at barnet skal på skolen, samtidig som de trygger barnet på at det vil få hjelp og støtte til å mestre skolehverdagen
- Begge foreldre/foresatte må kommunisere at de er enige om at barnet skal på skolen, og støtte hverandre i oppgaven om å få barnet på skolen.
- I noen tilfeller vil det være nødvendig at foreldre/foresatte bytter oppgaver/roller i forhold til barnet for en periode.
- Oppretthold en fast og tydelig døgnrytme i hjemmet. Det er viktig for å forebygge en unaturlig og forskjøvet døgnrytme, da dette kan gjøre det vanskelig for barnet å stå opp og motiveres for skoledagen.
- Ha faste rutiner på morgenen og beregne god tid før skolen begynner.
- Når barnet er hjemme fra skolen er det viktig at dagen fremstår med samme rutiner som en vanlig skoledag, og at det stilles krav om arbeid med skolefaglige aktiviteter.
- Barnet bør ikke få tilgang til TV, PC-spill, internett eller ulike hyggelige aktiviteter ned foreldre/foresatte i skoletiden når barnet er hjemme fra skolen.
- Foreldre/foresattes tilstedeværelse i hjemmet på dagtid kan i noen tilfeller forsterke fraværet. Foreldre/foresatte bør i slike tilfeller vurdere om de for en periode bør utføre aktiviteter utenfor hjemmet i skoletiden.
- Gi belønning og ros ved oppnådde delmål i prosessen med å få barnet tilbake på skolen
- Motiver barnet og styrk dets tro på mestring av skolehverdagen.
- Gjør hyggelige aktiviteter med barnet utenfor skoletid.
- Hjelp barnet til å ha kontakt med jevnaldrende i fritiden.
- Oppretthold barnets deltakelse i fritidsaktiviteter.
- Ikke la fraværet være det eneste temaet i familien.

Oversikt over lovverk

Barn og unge har en lovpålagt plikt til skolegang på grunnskolen. Det er flere lovverk som er relevante for å sikre at elevene fullfører grunnskoleopplæringen. Denne oversikten viser ansvarsområder og relevante lovverk som elever, foreldre og skole må forholde seg til. I tillegg beskrives ansvarsområde og henvisningsgrunnlag for instanser som kan være til hjelp og nytte i forbindelse med bekymringsfullt skolefravær.

Ansvarsområder		Relevant lovverk
Skole	- Barn og unge har rett til offentlig grunnskoleopplæring. - Barn og unge har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Skolen skal legge til rette for et skolemiljø som fremmer læring og trivsel og som er trygt for elevene. - Den enkelte elev har rett til tilpasset opplæring og særskilt tilpasset opplæring. - Skolen skal høre og ta hensyn til barnets stemme. - Skolen skal sørge for samarbeid med hjemmet. - Tiltak knyttet til skolefravær stiller krav til bl.a. skriftlighet, begrunnelse, underretning og utredning. - Ved bekymringsfullt skolefravær skal rektor fatte enkeltvedtak i henhold til relevant lovverk. - Skolens ansatte plikter å melde fra dersom de er vitne til at elever ikke har det bra på skolen. Ansatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret.	<i>Opplæringsloven § 2-1</i> <i>Opplæringsloven kap. 9A</i> <i>Opplæringsloven §§ 1-1 og 13-3d</i> <i>Barnekonvensjonen artikkel 12 og</i> <i>Forvaltningsloven § 17</i> <i>Forvaltningsloven §§§§ 17, 23, 24 og 27</i> <i>Opplæringsloven §15-8</i> <i>Opplæringsloven kap 9A</i>
Hjem	- Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Foresatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret. - Foresatte har ansvaret for å sørge for at deres barn får utdanning etter deres evner og forutsetninger. - Foresatte må levere skriftlig melding til skolen hvis en elev er fraværende, og søke om permisjon ved ønske om at elever skal være fraværende fra skolen utenom angitte ferier.	<i>Opplæringsloven § 2-1</i> <i>Lov om barn og foresatte §30</i> <i>Opplæringsloven § 2-11</i>
Elev	- Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. - Fravær kan få konsekvenser for ordenskarakteren. - Fravær føres på vitnemålet.	<i>Opplæringsloven § 2-1</i> <i>Opplæringsloven § 3-5</i> <i>Opplæringsloven § 2-11 Forskrift til</i> <i>opplæringsloven § 3-41</i>

Ansvarsområder	Relevant lovverk	Hvem kan henvise?	Når skal det henvises?
Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) • PPT er kommunens rådgivende og sakkyndige instans ved spørsmål som omhandler barn, ungdom og voksne som har en vanskelig opplærings- eller oppvekstsituasjon. • PP-tjenesten skal utarbeide sakkyndige vurderinger ved spørsmålet om rett til spesialundervisning basert på hvorvidt den enkelte elev får eller kan få utbytte av den ordinære opplæringen. PPT skal vurdere retten til spesialundervisning samt omfang og innhold i spesialundervisningen. • PP-tjenesten jobber på systemnivå med å hjelpe skolen med å tilrettelegge undervisningen for alle elever, fortrinnsvis gjennom veiledning og rådgivning. • Råd og veiledning til foresatte.	<i>Opplæringsloven § 5-6</i> <i>Opplæringsloven §§ 5-1, 5-7</i> <i>Stortingsmelding 30 (2013 - 2014)</i>	I tillegg til foresatte kan både helsestasjon, barnehage og skole melde behov for bistand fra PPT. Barn og unge kan selv ta kontakt med PPT.	Ved bekymringsfullt skolefravær skal det henvises til PPT dersom skolens tiltak (utarbeidet i samarbeidsavtalen) ikke har ført til endringer ved elevens tilstedeværelse på skolen.

Skolehelsetjenesten	• Skolehelsetjenesten skal ha et systemrettet samarbeid med skolen for å bidra til å sikre elevene et godt fysisk og psykososialt miljø. • Skolehelsetjenesten skal i samarbeid med skolen derfor ha et særlig fokus på å fremme et godt psykososialt miljø på skolen, samt forebygge mistrivsel, mobbing og psykiske plager blant barn og ungdom gjennom universelle, gruppe- og individrettede tiltak. • Skolehelsetjenesten skal støtte barn og ungdommer med psykiske plager ved å tilby oppfølgende samtaler individuelt eller i grupper, henvise til andre tjenester dersom oppfølgende samtaler og tiltak i skolehelsetjenesten ikke er tilstrekkelige, samt samarbeide med skole og foresatte om å tilrettelegge skolehverdagen. • Skolehelsetjenesten skal støtte barn og ungdom som er i behandling for psykiske lidelser ved å samarbeide med skole og foresatte om å tilrettelegge skolehverdagen, og motivere barn og ungdom som faller ut av behandling til å gjenoppta behandlingen. • Skolehelsetjenesten skal ha oversikt over relevante hjelpetilbud i lokalmiljøet, og samarbeide med relevante aktører ved bekymring om psykiske plager eller lidelser hos barn og ungdom.	<i>Nasjonal faglig retningslinje for helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom</i>	Tilbud til alle skoleelever i kommunen. Det er ikke nødvendig med henvisning.	Det er en skolehelsetjeneste ved hver skole i kommunen. Skole, foresatte og elev står fritt til å søke hjelp og råd hos skolehelsetjenesten
---------------------	--	--	---	---

Barneverntjenesten	• Barneverntjenesten skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Tjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. • Barneverntjenestens viktigste oppgaver er å undersøke hvordan barnets hverdag er, gi den hjelpen som passer best for barn og familier i den situasjonen de er i, hjelpe familien å komme i kontakt med andre hjelpeinstanser og samarbeide med andre instanser ved behov. • Barneverntjenestens arbeidsområde er å gi hjelp i hjemmet og sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg dersom de trenger det. Tiltakene som settes inn igangsettes som regel med samtykke fra familien. Det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak til barnets beste.	<i>Barnevernloven § 1-1</i> <i>Barnevernloven § 4-3</i>	Alle kan sende muntlig eller skriftlig bekymringsmelding til barneverntjenesten. Som privatperson er det mulig å være anonym. Offentlige instanser har melde- og opplysningsplikt dersom de har grunn til å tro at et barn blir utsatt for grov omsorgssvikt. Meldere får skriftlig tilbakemelding om at bekymringsmelding er mottatt, og om den henlegges eller om det åpnes undersøkelse.	Alle som er bekymret for et barns utvikling eller omsorg kan ta kontakt med barneverntjenesten om dette. Foresatte kan selv kontakte Barneverntjenesten. Offentlige instanser skal, dersom det er grunn til å tro at det foreligger alvorlig omsorgssvikt eller når et barn har vist vedvarende atferdsvansker, gi melding til barneverntjenesten. Både private og offentlige instanser kan drøfte saker anonymt med barneverntjenesten.
---------------------------	--	--	--	---

Ansvarsområder	Relevant lovverk	Hvem kan henvise?	Når skal det henvises?
BUP - BUP er et poliklinisk helsetilbud innenfor psykisk helsevern som retter seg mot barn og ungdom under 18 år og deres familier. - BUP har spesifikk kompetanse innen utredning og behandling av barn og unges psykiske helse, som for eksempel følelsesmessige vansker og konsentrasjons- og atferdsmessige vansker. - BUP arbeider både individuelt med eleven og med dens familie. I noen tilfeller kan BUP henvise videre til mer spesialiserte tjenester innen psykisk helsevern.	<i>Lov om helsepersonell</i> <i>Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern</i> <i>Lov om spesialisthelsetjenester</i> <i>Lov om pasientrettigheter</i> <i>Psykisk helsevern for barn og unge-</i> <i>Prioriteringsveileder</i>	Barneverntjenesten, psykolog og fastlege kan henvise til BUP med samtykke fra foresatte. Barn over 16 år må samtykke til henvisning til BUP.	Dersom barnet trenger psykisk helsehjelp og tiltak på kommunalt nivå ikke har ført frem, anbefales det å henvise til BUP. BUP vil da vurdere henvisningen og fatte vedtak om behandlingsfrist innen 10 virkedager.
Fastlegen - Fastlegen er en viktig støttespiller i å avklare elevens somatiske tilstand. - Fastlegen kan viderehenvise barn og unge til spesialisthelsetjenesten.		Foresatte og barn/ ungdom kan selv kontakte fastlegen ved ønske eller behov.	Dersom eleven viser eller beskriver symptomer på somatiske plager bør fastlegen kontaktes.

OBS! De forskjellige instansene skal innhente muntlig og/eller skriftlig samtykke fra foresatte og eventuelt elev for å kunne dele opplysninger vedrørende eleven.

Hvem utvikler langvarig, bekymringsfullt skolefravær?

Bekymringsfullt skolefravær oppstår uavhengig av etnisitet, sosioøkonomisk bakgrunn, evnenivå og kjønn.

Bekymringsfullt skolefravær kan utvikle seg gradvis eller oppstå plutselig. Langvarig bekymringsfullt skolefravær kan oppstå i hele skoleforløpet, men har økt risiko ved skolestart, overganger, skolebytte, eller etter lengre ferier og sykefravær.

Elever som ikke ønsker/makter å dra på skolen kan ha vansker på flere nivåer:

Individ: sårbarhet, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, osv .

Familie: konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, manglende kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, osv.

Sosialt: utfordringer knyttet til venner/mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, osv.

Skole: hyppige lærerbytter, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring, osv.

I lokalmiljøet: trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for annerledeshet, osv.

Samfunnsmessige og kulturelle forhold: sterkt fokus på prestasjon, «generasjon perfekt», osv.

Hva kan foresatte gjøre?

Snakk med barnet og forsøk å forstå hva som er grunnen for fraværet eller at barnet uttrykker motstand mot å dra på skolen.

Det er viktig at foresatte er tydelige på at det å gå på skolen er en plikt, og at man ikke kan bli værende hjemme. Ufarliggjør også å dra på skolen med f.eks hodepine, mageknipe, osv. Unngå at barnet har tilgang til fristende aktiviteter som TV, internett og digitale spill, dersom det er hjemme i skoletiden. Ta tidlig kontakt med skolen dersom dere begynner å oppleve at barnet ikke ønsker å dra på skolen. Dersom barnet viser tegn til angst eller depresjon er det viktig å få riktig helsehjelp. Ta også kontakt med lege dersom barnet ofte klager på diffuse plager, som vondt i magen, kvalme eller hodepine. Dersom foreldrene søker barnet fri over lengre perioder, er det foreldrenes ansvar at barnet får holde kontakt med klassekamerater og skolemiljø. Det kan bidra til å minske terskelen for å komme tilbake. Det er viktig at foreldrene er samkjørte i avgjørelsene og avtaler som blir gjort. Dette gjelder også for de elevene som har flere bopeler.

BEKYMINGSFULLT SKOLEFRAVÆR

OPPFØLGING OG SAMARBEID

INFORMASJONSFOLDER
TIL FORESATTE OG ELEVER

Forebygging av skolefravær

Det fins en rekke beskyttelsesfaktorer mot bekymringsfullt skolefravær i skolen:

- Positive relasjoner mellom voksne og barn
- De voksnes evne til å lede klasse og grupper
- Godt samarbeid mellom skole og hjem
- Gode rutiner og holdninger til skolefravær
- Handlingsplaner ved et høyt fravær
- Tidlig involvering av andre instanser

Elevers utvikling og læring er målet for samarbeidet mellom hjem og skole, med fokus på den skolefaglige læringen, og den sosiale og personlige utviklingen. Foreldrene er en avgjørende ressurs i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Det gir en positiv effekt på trivsel og læring, når skole og hjem samarbeider og formidler de samme verdiene og positive forventningene til elevene.

Rett og plikt til grunnskoleopplæring

[Opplæringsloven § 2-1](#)

Dokumentert og udokumentert fravær

En naturlig inndeling av skolefraværet kan være fravær med eller uten «gyldig grunn»

DOKUMENTERT FRAVÆR

er sykdom, innvilget permisjon eller fravær grunnet forhold eleven og foreldrene ikke rår over.

UDOKUMENTERT FRAVÆR

Dersom eleven har fravær uten foreldrenes viten og samtykke, vil det regnes som «udokumentert fravær». I tillegg regnes et hvert fravær som udokumentert inntil skolen har fått beskjed av foreldre om årsaken til fraværet og skolen har definert årsaken til fraværet som gyldig.

Et høyt fravær, uansett årsak, krever oppfølging fra skolen. Selv om årsaken er klart definert, vil mange elever trenge hjelp både faglig og sosialt. Det er også viktig å være klar over at barns helse henger nært sammen med deres psykososiale miljø, både på skolen, i familien og på fritiden. Hos elever med mye korttidsfravær, er det viktig å vurdere om det henger sammen med elevens skolesituasjon eller livssituasjonen for øvrig, selv om foreldre dokumenterer fraværet. De vanligste årsakene til fravær er skulk, skolevegring, diffuse plager (hodepine, smerter, «vondter») eller at eleven faktisk er syk og må være hjemme (Havik, 2018).

Bekymringsfullt skolefravær

Senja kommune har valgt å bruke begrepet bekymringsfullt skolefravær om skolefravær som krever tiltak. Det finnes ingen nedre grense for hvor stort fraværet kan være før det kalles bekymringsfullt. Kearney (2008) har beskrevet ulike grader av skolevegringsatferd, slik at en lettere kan vurdere om det er pågående bekymringsfullt skolefravær:

1. Eleven møter opp på skolen etter press, men ber om å få slippe.
2. Gjentatt problematferd på morgenen (eller kvelden før), for å slippe gå på skolen.
3. Gjentatt forseinkomming på morgenen etterfulgt av fremmøte.
4. Eleven har periodevis fravær, eller fravær fra enkelttimer.
5. Gjentatt fravær eller fravær fra enkelttimer, blandet med fremmøte.
6. Eleven er helt borte fra skolen i perioder.
7. Eleven er borte fra skolen over en lengre periode.

